

החרם האינטימי: הכוח החדש-ישן

דניאל וטלמן, קארין גור

המאמר עוסק בכוחו של החרם המיני שהוא סוג של מאבק כוח אשר לעתים מתבטא כחרם מיני או שביתה מינית תמידית שמשמעה היעדר יחסי מין בקשר הזוגי.

מניעת מין ביחסים האינטימיים היא סוג של עונש וכוח שיש לשני בני הזוג, אך השכיחות גבוהה יותר כאשר האישה משתמשת במגוון סיטואציות בהחלטתה לקבוע האם לקיים או לא לקיים יחסי מין כקלף מיקוח, בין אם זה בדינמיקה זוגית או בנוגע לפעולות ושינויים חברתיים רצויים.

מיניות ושליטה

כולנו זקוקים לתחושת שליטה מסוימת במתרחש בחיינו. מידת הצורך בשליטה משתנה מאדם לאדם אבל הרצון קיים ומוכר לכל אחד ואחת מאתנו. אלמנט השליטה קיים גם בקשרים עם אנשים אחרים ואף בחיינו הזוגיים. בקרב זוגות רבים אפשר לראות מאבקי כוח לצורך השגת שליטה בתחום זה או אחר של חייהם המשותפים. לצד זה, יש גם מאפיינים של צורך משותף ותלות הדדית. תשוקה מינית וכמיהה לקרבה היא מרכיב עוצמתי וחשוב בזוגיות רומנטית. במצבים בהם האחד חווה תשוקה ומשתוקק לקשר מיני הוא בהכרח נעשה תלוי בחשק ובהיענות של בן/ת הזוג. לאובייקט התשוקה המינית יש כוח בהיותו מושא תשוקה, כוח שניתן להשתמש בו בדרכים מגוונות. אחת הדרכים לשליטה היא דחינות, סירוב, היעדר תשוקה, עייפות, כאב ראש ועד חרם מיני בדרכים שונות. השימוש בוטו בהקשר מיני קיים בקרב נשים וגברים כאחד, אך שכיח יותר בקרב נשים. עוד בתחילת התבגרותן, נערות מפנימות את הקשר החזק למיניותן ולסוגיות הקשורות למין הנשי. למיניות יש השלכות הרות משמעות על חייה של הנערה ועל תפיסתה העצמית. בשלב זה של חייה הופכת המיניות ל"משאב אישי" מרכזי, המשמש לה כ"אמצעי חליפין" בוויסות יחסי הגומלין שלה עם סביבתה, לצד משאבים אישיים אחרים, כגון מיומנויות אינטליגנטיות ובין-אישיות (רפפורט, 1993, 7).

השימוש בחרם מיני

נשים משתמשות בכוח המין על מנת לשנות דברים בחברה או בין כותלי בתיהן. במגילת אסתר היועצים של המלך אחשוורוש היו מודאגים מהתנהגותה של וּשְׁתִי אשר סירבה להיות נגישה למלך. הם חששו שנשים אחרות תהיינה בלתי נגישות אף הן לבעליהן, ולכן היועצים מנסים למנוע חרם מיני או שביתה מינית של נשות פרס, מאחר שהם מודאגים שבכיל עצמם לא פחות משהם דואגים למלך (אחיטוב, 2001, 69).

הנושא אף קיים בספרות היוונית מהתקופה הפרסית, בקומדיה "ליזיסטרטה" (411 לפנה"ס) מאת המחזאי אריסטופאנס, שבו העלילה מתרחשת בתקופת המלחמה בין אתונה לספרטה. ליזיסטרטה היא אישה אתונאית שמזמינה נשים מאתונה ומערי האויב למפגש סודי ומציעה להן להימנע מיחסי מין עם בעליהן או אהוביהן, אם לא יסכימו לשים קץ למלחמה. הנשים משתכנעות, חוזרות לעריהן כדי

לארגן את הנשים האחרות והן נשבעות לשבות ממין עד בוא השלום. בתחילה הגברים בחרים שלא להיכנע לנשים ולהמשיך במלחמה, אך במשך הזמן כל הגיבורים נכנעים לנשים, והן מביאות את השלום ליוון (Kingston, 2004).

ב-1912 הפמיניסטית לואיז ברטלט קראה לנשים לפעול באופן אוניברסלי נגד התוקפנות הגברית ביחס לנשים מוכות וילדים שסבלו מהתעללות מינית באמצעות חרם מיני שנקרא ה"מחאה השקטה", וזאת באמצעות חרם אינטימי שהן מטילות על בני זוגן כדי לדאוג להפיץ את הנושא כבעיה חברתית שצריך לפתור. המחאה קראה לנשים "לא להכיר מינית אף גבר או לשאת היריון" עד שתופסק ההתעלמות החברתית מאותה בעיה ומהקרבנות (Caplan, 1987, 55). המרכיב העיקרי ביכולת להשתמש בחרם מיני הוא יכולת השליטה הפילוסופי והתאולוג היהודי מרטין בובר מחלק את מערכות היחסים לשני סוגים: "אני-אתה" ו"אני-הוא". הסוג הראשון מייצג יחסי תן וקח הדדיים בין שווים, בעוד שהסוג השני מייצג יחסי בעלות מניפולטיביים. יחסים בריאים זקוקים בעיקר לאינטראקציות של אני-אתה, אבל לעתים קרובות אנחנו טועים ומתייחסים לאנשים אחרים כאל חפצים ויוצרים דינמיקה של אני-הוא. זוהי דרך שמובילה לחוסר איזון ביחסים, אשר מובילים למאבקי כוח. ברגע שאחד מבני הזוג, לרוב האישה, מפרה את מאזן הכוחות, ומשתמשת במיניותה לצורך שינוי המערך הזוגי, אז נוצרים יחסי כוח מניפולטיביים (מריון, 2004, 133).

הבסיס לשימוש בחרם מיני בקשר הזוגי מבוסס על יחסי הכוח בין בני הזוג. הכוח מתחלק לשני סוגים: כוח שנובע מיכולת השליטה וכוח שנובע מהיכולת לקבל החלטות ללא דיון מקדים עם בן/בת הזוג, כאשר מחקרים הראו שאין הבדלים בשימוש בכוח בין המינים, גם נשים וגם גברים משתמשים לסירוגין בסוגי הכוח השונים במערכות היחסים ביניהם (Pulerwitz, Gormaker and DeJong 2000), אצל Harvey 2002). לפי מחקר זה כוח המתבטא כשליטה היה הכוח הנפוץ ביותר בתיאורים הגבריים, כאשר סוג זה של כוח בא לידי ביטוי אצל האישה באמצעות השליטה שלה על קיום יחסי מין או סירוב לכך. כמו כן, בהחלטה ליישם חרם מיני בקשר הזוגי, האישה משתמשת בסוג נוסף של כוח, כוח קבלת ההחלטה, כאשר היא מחליטה לכד אף שהחלטתה משפיעה גם על בן הזוג. מחקרים בנושא כוח במערכות יחסים התייחסו לשאלה: "מה גורם לאישה להרגיש יותר חזקה/כוחנית

sex strike!

FEB. 15 TO FEB. 28

WAR PRODUCTION CO-ORDINATING COMMI

אשתו לקיים עמו יחסי מין במשך שבוע שלם. הפרשה החלה לאחר שארגוני נשים במדינה הכריזו על חרם מיני במטרה לגרום למנהיגים הפוליטיים להניח בצד את חילוקי הדעות ביניהם ולעבוד יחד. מבצע החרם המיני או החלת ההתנזרות הגברית ממין היה כלל ארצי, כאשר נשות קניה הקשיחו עמדות ומנעו חום ומגע גופני מבני זוגן למשך שבועה ימים (חדשות 2, 10.5.09).

חרם מיני כקלף מיקוח בחדר הטיפול של הסקסולוג

לכל הזוגות יש זמנים שבהם לא מתאים להם לקיים יחסי מין מסיבה זו או אחרת. אם חוסר החשק וההימנעות באים לסירוגין מדי פעם אצל שני בני הזוג, אין סיבה לחפש תירוצים או להמציא כאבי ראש. אפשר פשוט לומר "היום ממש לא בא לי" ואין כאן כל מסר סמוי נוסף, רק "היום אין לי חשק" או "אני עייפה". יחד עם זאת, כשרק אחד מבני הזוג נוהג להתחמק מיחסי מין כנראה בן/ת הזוג נמנע מתקשורת, נמנע מיחסים. יחסי מין אינם רק סקס, "יחסי מין הם מין של יחסים" וברוב המקרים הפונים לטיפול בנושא של חרם מיני מדובר במקרים שבהם האישה איננה מעוניינת בקשר המיני, או שיש לה סיבות אחרות כדי להשתמש בכוח זה במערכת היחסים. ישנם מקרים שבהם החרם המיני הוא סוג של מאבק כוח אשר לעתים מתבטא כחרם מיני תמידי הבא לידי ביטוי בהיעדר של קיום יחסי מין בקשר.

בחדר הסקסולוג קיימות אין ספור קלישאות שבהחלט יכולות להיכנס לפנתאון ההתחמקות המינית ואף לחרם המיני כשהשכיחה והמוכרת ביותר היא: "כואב לי הראש". במקרים רבים האישה מפקת ואומרת בקול "וואו, כמה שאני עייפה" או "אני צריכה לקום ממש מוקדם בבוקר" וכן יש מקרים בהם האישה פשוט מעמידה פנים שהיא ישנה כאשר בן הזוג נכנס למיטה. אכן צריך לבדוק כל מקרה לגופו, אבל כוחה של האישה במערכת היחסים סובב סביב הקשר המיני כקלף מיקוח לשינוי ההתנהלות עם בן הזוג.

בשנת 2002 אף הכריזה אופרה וינפרי בתכניתה הטלוויזיונית הפופולרית כי חרם מיני של נשים נגד בעליהן הוא תופעה ארצית, אשר משקפת משבר בזוגיות, כאשר נשים אוהבות את בעליהן אך לא מוכנות לקיים עמם יחסי מין בשל מחלוקות מסוגים שונים, ולכן הם משתמשות בכוח החרם נגדם (Kingston, 2004).

לסיכום

משחר ההיסטוריה נשים משתמשות בחרם מיני כדי להשיג את מבוקשן. בתפילת שחרית, אחת הברכות שהגבר מתפלל בהן היא: "ברוך אתה ה', אלהינו מלך העולם, שלא עשני אשה". ניתן לראות בברכה זו את ההבדלים המגדריים בין נשים וגברים, כאשר האישה יודעת את כוחה. הכוח הנשי המתבטא ביכולתה של האישה להסכים או לא להסכים לקיום יחסי מין, כלומר היכולת להשתמש בחרם מיני ככוח. יכולת זו של המין הנשי נותנת כוח שעשוי להביא לשינויים בפן החברתי, הפוליטי והבין-אישי. דה-בובואר הביאה בכתביה את הגישה הנכונה לכוחה של האישה:

"ואכן, מאפיינו הייחודי של מצב אישה הוא שבהיותה בעלת חירות ברשות עצמה, ככל יציר אנוש, היא מגלה את עצמה ומגדירה את עצמה בעולם שבו גברים מכריחים אותה לתפוס את עצמה כ'אחר'". (דה-בובואר, 2001, 27).

במערכת היחסים? - התשובות הראו שיכולת קבלת ההחלטות, עצמאות כלכלית, והיכולת להסכים או למנוע יחסי מין מבן הזוג באופן עצמאי, הם המרכיבים העיקריים בתחושת הכוח של האישה. האוטונומיה שיש לאישה על גופה יוצר חוסר איזון מבחינת הכוח במערכת היחסים. היכולת שלה להטיל חרם מיני היא למעשה ההוכחה לרמת הכוח בקשר (Harvey, 2002).

הכוח של החרם המיני ושינוי במרחב הציבורי

היכולת של האישה להשתמש בחרם מיני היא הכוח החברתי שלה. השימוש בחרם מיני המכונה לעתים אף שבידת מין, מופנה למגוון של צרכים, אישיים, חברתיים ואף פוליטיים. בהודו, בשנת 2001, קבוצת נשים התארגנה וערכה חרם מיני על מנת למחות על חוסר מים זורמים בכפר שלהן. המאורע היה חריג על רקע ההתנהגות היומית של הנשים. לנוכח היעדר אמצעים אחרים, נשים אלה לקחו את הדבר החזק ביותר - גופן והאקט המיני, ובאמצעותו פעלו ליצירת שינוי. החרם המיני הסתיים בסופו של דבר לאחר שהממשלה הפדרלית סיפקה צינור מים לכפר.

בשנת 2006 בקולומביה נשים ארגנו מחאה שכונתה "רגלים משולבות" - "Cross legs" על מנת ללחוץ על פושעים לוותר על נשקם. בכלגיה, בפברואר 2009, הציעה הסנטורית מרלין טרמרמן חרם מיני כדרך לשינוי בתוך הממשלה. באפריל 2009, בקניה שבאפריקה, קבוצת נשים קיימו חרם מיני כדי לעמוד על זכותן להפלה, כחלק מזכויותיהן הדמוקרטיות. פעולות המחאה של ארגוני נשים פמיניסטיות כללו עשרה ימי חרם מיני במטרה למחות על אלימות מינית אשר זכתה לכיסוי תקשורתי נרחב (Rodriguez, 2015). במרס 2014, הייתה יחזמה לקיים שבידת מין עד שתפסק המלחמה בחצי האי קרים. מחאה זו שהופצה באמצעות הפייסבוק, הפכה במהרה לויראלית, ויצאה בהצגה "יש להילחם באויב בכל אמצעי אפשרי!" זו לא הייתה שבידת המין הראשונה שנערכה באוקראינה: ארבע שנים קודם לכן יזמה התנועה הפמיניסטית "femem" קריאה לנשותיהן של חברי הקבינט הממשלתי לחרם מיני על בני זוגן, בגלל יחס גס רוח ומשפיל של ראש הממשלה כלפי נשים אוקראיניות (Ynet, 30.3.14).

האנתרופולוג Knight (1991), טוען כי נשים מסנכרות את האמצעים שלהן כדי לארגן חרם/שבידת מינית על מנת להכריח גברים לצאת לצוד ולהביא להן בשר. בספרו הידוע *Blood Relations* הוא טוען כי כדי שתינוקות ייוולדו צריך גבר לצורך התעברות. כדי לדרבן את הגבר שיצא לציד ושהצייד יהיה יעיל משתמשים בכוחו של המין. ולכן, כדי שגם ההתעברות וגם הצייד יתרחשו צריך לעשות שינוי, צריך להפעיל את הגבר בעזרת תאוותו המינית, ולכן הנשים מתאמות ביניהן דפוסית התנהגות מינית לטובת הקיומיות של השבט ושל הצאצאים שלהן (אצל Shlain, 2003, 55).

יכולת הווטו של האישה ביחס לנגישות למין, והיכולת לפעול בצורה כוחנית כדי להשיג דברים בשבילה או בשביל צאצאיה, משמשת כלי חשוב ביכולת של האישה לשנות סדרי עולם גם במישור הפוליטי. חרם מיני, או מניעת מין ביחסים האינטימיים היא סוג של עונש בין בני הזוג, אך לעתים המטרה יכולה להיות פוליטית. בשנת 2009, תושב קניה החליט להגיש תביעה משפטית נגד ארגוני הנשים במדינה שהכריזו על חרם מיני, וזאת בעקבות סירובה של

Gals swear off sex until water system is fixed!

GUNTUR, India — Fed up women organized an unprecedented month-long **sex boycott** to protest the lack of running water in their village.

The women had been forced to shuffle up to 12 miles and wait in line to get water from a trickling fountain after their old water system broke down.

The grueling **sex** strike finally ended when the federal government agreed to provide a new waterline for the dirt-poor village.

Most — but not all — of the love-starved guys were delighted to be able to make love to their wives, mistresses and girlfriends again.

Said one not-so-thrilled husband: "I wish the **sex boycott** had lasted longer! I mean, have you actually seen the women in this village?"

מקורות

אחיטוב, ש. (עורך). (2001). **מקרא לישראל: פירוש מדעי למקרא אסתר**. תל אביב: הוצאת עם עובד.

דה-בובואר, ס. (2004). **המין השני**. תל אביב: הוצאת בבל: ידיעות אחרונות.

מרילוף, ל. (2004). **אפלטון במקום פרוק: שימוש בתוכנת**

הפילוסופיה לפתרון בעיות היום-יום. ירושלים: הוצאת כתר.

רפפורט, ת. (1993). "להיות נערה": אי רציפויות בהתנסויות טעונות מיניות בין מוסרות חברות", **מגמות**, ל"ה: עמ' 22-5.

"לא נותנת לרוסים: שביתת מין באוקראינה". **Ynet**, 30.3.14, נדלה בתאריך 9.5.16 מ-

<http://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-4504705,00.html>

"אדוני השופט, אשתי לא נותנת לי", **חדשות 2**, 10.5.09, נדלה בתאריך 9.5.16 מ-

<http://www.mako.co.il/news-world/international/Article-99a34206f7a2121004.htm>

Caplan, P. (1987). *The Cultural Construction of Sexuality*. London: Routledge.

Kingston, A. (2004). *The Meaning of Wife*. Toronto: Picador.

Rodriguez, C., Tsikata, D., & Ampofo, A.A. (2015). *Transatlantic Feminisms: Women and Gender Studies in Africa and the Diaspora*. Lexington Books.

Shlain, L. (2003). *Sex, Time, and Power: How Women's Sexuality Shaped Human Evolution*. Penguin Books.

Weekly World News (2001). october 2 "Gals swear off sex until water system is fixed".

